

Asia: VN/13749/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Koko maan rahoituksen tasossa huomioon otettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvuarvio vuosille 2027–2030 (7 § 1 mom.)

Kyseessä on teknisluonteinen SOME-malliin perustuva päivitys.

SOME-malliin perustuva palvelutarpeen kasvuarvion päivitys on teknisluonteinen. Pohjanmaan liiton mielestä on kuitenkin tärkeää todeta, että SOME-malli huomioi ainoastaan väestömäärän sekä ikä- ja sukupuolirakenteen muutokset. Muut kustannuskehitykseen vaikuttavat tekijät oletetaan pysyviksi.

Rahoituksen tason tulee pitkällä aikavälillä vastata todellista kustannus- ja palvelutarpeen kehitystä. Muutoin vaarana on, että rahoitusperiaate ei käytännössä toteudu. Mikäli palvelutarpeen kasvusta huomioidaan vain osa, riskinä on, että väestön palvelutarpeen ja tarjonnan välinen tasapaino heikkenee.

2. Palvelutarpeen kasvun huomioon ottamista koskevat säästötoimenpiteet (7 § 1 mom. ja 36 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvusta ehdotetaan otettavaksi rahoituksessa huomioon 60 prosenttia vuodesta 2027. Määräaikaisesta 0,2 prosenttiyksikön korotuksesta luovuttaisiin vuodesta 2028.

Esitys, jonka mukaan palvelutarpeen kasvusta huomioitaisiin jatkossa 60 prosenttia aiemman 80 prosentin sijaan sekä määräaikaisesta korotuksesta luovuttaisiin, merkitsee rahoituskehyksen olennaista kiristämistä. Palvelutarpeen osittainen huomioimatta jättäminen ei vähennä todellista palvelutarvetta, vaan siirtää sopeutuspaineen hyvinvointialueille.

3. Palvelutarpeen kasvun säästöjen kohdentaminen ja säästökompensaatio (3 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvua koskeva säästö kohdennettaisiin kaikille hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijöiden perusteella.

Säästötoimenpiteiden vaikutuksia kompensoitaisiin nostamalla palvelutarpeen määräytymistekijän rahoitusosuutta yhdellä prosenttiyksiköllä ja vastaavasti vähentämällä asukasperusteista osuutta vuonna 2028.

Rahoitusmalli toimii nollasummaperiaatteella, jolloin yhden alueen suhteellisen palvelutarpeen kasvu pienentää muiden alueiden rahoitusosuutta. Tämä heikentää rahoituksen ennustettavuutta ja voi johtaa tilanteeseen, jossa rahoitus erkaantuu todellisesta kustannuskehityksestä. Rahoitusmallia tulee kehittää siten, että nollasummaluonteesta aiheutuvia vaikutuksia tasapainotetaan ja järjestelmän ennustettavuutta vahvistetaan.

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvemallin päivitykset (14 § ja lain liite)

Tarvetekijöiden ja niiden kertoimien taustalla olevissa käyttö- ja kustannustiedoissa otettaisiin huomioon uusimmat tiedot ja nykyisiin tarvetekijöihin tehtäisiin eräitä tarkistuksia, mutta ei toteutettaisi tarvetekijöitä tai tietopoimintoja koskevia merkittäviä laajennuksia. Yksityisen terveydenhuollon diagnoositietojen huomioon ottamista rahoituksessa rajattaisiin osittain.

Nykyinen malli painottaa diagnosoitua sairastavuutta. Se ei kaikilta osin huomioi toimintakyvyn heikkenemistä, oireperusteista palvelutarvetta eikä ennaltaehkäisevien palvelujen merkitystä. Kirjaamiskäytännöissä ja tietojärjestelmissä on alueellisia eroja, joilla voi olla vaikutusta rahoitukseen. Rahoitusmallin uudistamisessa tulee arvioida sairastavuustietojen roolia alueiden välisessä rahanjaossa sekä vahvistaa väestörakenteeseen ja keskeisiin sosioekonomisiin tekijöihin perustuvaa tarvearviointia. Pohjanmaan liitto pitää myönteisenä sitä, että tietopohjaa ei laajenneta merkittävästi ennen rahoitusmallin laajempaa uudistamista.

5. Palvelutarvekertoimien tietopohjan laadun turvaaminen (14 § 3 mom. ja 26 a § 2 mom.)

THL:n tehtävää tarkistaa tietopohjan laatua ja oikeutta korjata rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä selkiytettäisiin. Valtiovarainministeriö voisi rahoituspäätöksessä ottaa huomioon rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä, jotka vaikuttaisivat merkittävästi hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen.

On tärkeää, että rekisteritietojen laatu, yhdenmukaisuus ja korjausmenettelyt ovat läpinäkyviä ja alueita kuulevia. Rahoitusmallin uskottavuus riippuu tietopohjan luotettavuudesta. Pohjanmaan liitto pitääkin tärkeänä, että THL:n ja valtiovarainministeriön roolia rekisterivirheiden tunnistamisessa ja korjaamisessa vahvistetaan.

6. Saaristoisuus rahoituksen määräytymistekijänä (19 §)

Saaristolain määritelmän mukaiselle saaristoiselle hyvinvointialueelle laskettaisiin saaristoisuuskerroin, jonka perusteella määriteltäisiin hyvinvointialueille saaristoisuuden perusteella kohdennettava sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus.

Saaristoisuus on Pohjanmaan kannalta keskeinen olosuhdetekijä. Saaristoisuuskertoimen tulee heijastaa todellisia kustannusvaikutuksia, kuten saavutettavuuteen, kuljetuksiin, henkilöstön liikkuvuuteen ja varautumiseen liittyviä kustannuksia.

Lisäksi kaksikielisyys on perustuslaillinen velvoite, jolla on vaikutuksia palvelurakenteeseen ja kustannuksiin. Rahoitusmallin tulee tunnistaa nämä rakenteelliset tekijät.

7. Siirtymätasauksien porrastuksen muuttaminen (35 § 2–5 mom.)

Siirtymätasausten porrastusta muutettaisiin sekä siirtymätasausvähennysten että -lisien osalta kymmenellä eurolla asukasta kohden lisää vuosittain vuodesta 2027 siten, että pysyvien siirtymätasausten määrä vähenee noin neljäsosalla vuoden 2030 loppuun mennessä.

Siirtymätasausten kiristäminen yhdessä palvelutarpeen kasvun leikkauksen kanssa lisää kokonaisrahoituksen kiristymistä. Muutosten yhteisvaikutukset tulee arvioida huolellisesti.

8. Siirtymätasauksia koskeva säästötoimenpide ja sen kohdentaminen (40 §)

Siirtymätasauksista valtion rahoittamasta osuudesta siirrettäisiin hyvinvointialueiden rahoitettavaksi 53 milj. euroa vuonna 2028, 91 milj. euroa vuonna 2029 ja 82 milj. euroa vuodesta 2030. Rahoituksen vähennys kohdistettaisiin asukasta kohden yhtä suurena kaikille hyvinvointialueille, lukuunottamatta niitä siirtymätasauslisää saavia hyvinvointialueita, joilla siirtymätasaus on laskennallisen rahoituksen kehityksen huomioon ottaen tarpeen palvelujen järjestämiseksi riittävän rahoituksen turvaamiseksi.

ks. vastaus kysymykseen 7.

9. Kommenttinne koskien saariston käsitettä (saaristolain 3 §)

Saariston käsitteen tulee kuvata todellisia olosuhteita ja palvelujen saavutettavuuden haasteita. Hallinnollisen määrittelyn lisäksi on huomioitava käytännön kustannusvaikutukset.

10. Kommenttinne koskien saaristoista hyvinvointialuetta (saaristolain 9 a §) sekä siihen liittyvää valtioneuvoston asetusta

Pisteytykseen perustuva malli on askel kohti läpinäkyvää ja tasapuolista järjestelmää. On kuitenkin varmistettava, että pisteytys heijastaa aidosti saaristoisuuden kustannusvaikutuksia.

11. Mahdolliset muut kommentit hallituksen esitysluonnoksesta

Yhteenvedona Pohjanmaan liitto toteaa, että hyvinvointialueiden rahoitusmallin tulee turvata perustuslaissa säädettyjen oikeuksien toteutuminen sekä noudattaa rahoitusperiaatetta siten, että hyvinvointialueilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua niille säädettyistä tehtävistä. Rahoitusjärjestelmän on oltava ennakoitava, läpinäkyvä ja riittävä suhteessa velvoitteisiin.

Hyvinvointialueiden rahoitusmallin kehittämisen tulee:

- turvata perusoikeuksien toteutuminen ja rahoitusperiaate
- vahvistaa rahoituksen ennustettavuutta ja läpinäkyvyyttä
- vähentää diagnoosipohjaisuuteen liittyvää epävarmuutta

- tasapainottaa nollasummaluonteesta aiheutuvia vaikutuksia
- huomioida alueelliset erityispiirteet, kuten saaristoisuus ja kaksikielisyys
- sisältää kannustimia ennaltaehkäiseviin ja vaikuttaviin palveluihin

Brandt Mats

Österbottens förbund Pohjanmaan liitto Regional Council of Ostrobothnia

Riusala Kimmo

Österbottens förbund - Pohjanmaan liitto